

LOUTNA ČESKÁ,
V SVÁTEK, V PÁTEK,
V KOSTELE, PŘI STOLE,
JAK SE LÍBÍ,
V KAŽDOU CHVÍLI
RADOSTNĚ, ŽALOSTNĚ,
SPASITELNĚ ZNÍCÍ.

Titulní list opisu Matěje Devotyho (1666)

Kdo by tě chváliti žádal / Maria Matko Boží / Ten by nemožného žádal / Oučasný býti zboží
// Puntík tvé chvály jediný / Všecky zpěvy zarazí / Tvá nejmenší dobrodiní / Vší muziku porazí
// Však nelze předce mlčeti / Loutnu mou beru v ruce / Nedá mně láska mlčeti / Žene mně
k zpěvu prudce // Loutna sprostná však důvěrná / Přijmiž ji mile k sobě / Loutna Synu tvému
věrná / Ji připisuji tobě / Ty nebeský dvůr spravuješ / Jsi přední dvořenínka / S tvým Synem
v nebi panuješ / Jsi paní Jsi hraběnka // Jsi kněžna Jsi královna / Máš fraucimoru dosti / Žádná
však tobě v tom rovná / Jest pro hojnost milosti / Ženichovi i Nevěště / Tuto mou Loutnu
vzdávám / Aby znla v Sion městě / S ní se všecek oddávám // Anno starosto všem milá /
Prostředkuj v mém mínění / Učiň tvá dcera přemilá / Ať svou milost nezmění // A tak já začnu
zpívati / A na mou loutnu hráti / Hledže mě následovati / A k loutně husle bráti // Má se začíná
muzika / Panicové a panny / Zpívejte – hrejte! Muzika / Jest dcery svaté Anny

Anjelské přátelství

Ne - be - ští ka - va - le - ro - vé Vin - šuj - te ště - stí Vy ste mé svad - by druž - bo - vé Ved' -

te z ne - ště - stí Ne - vě - stu mou Vám se vě - ří Mně a vám se o - na svě - ří Ved' -

te ji an - je - lé Ke mně ar - chan - je - lé

Když já budu umíráti
Tu poštu přines
Když budu oči svíráti
Mne k Bohu vynes
Ujist' mě že mě miluje
Ten jenž na nebi kraluje
Ó poštmistrě Pane
Nezapomeň na mne

*Hrnou se do nebeského
Paláce hosti
Jest z pokolení lidského
Milenek dosti
Musí pozadu zůstat
Svět - a proto i zoufati
Již mu s pytlek dali
Místo jej mne vzali*

*A tak se ke mně dostane
Choti má milá
Nic proti ní nepovstane
Hříšného díla
Tý jí stále buď při boku
Popřej jí tvého poskoku
Těm at' jest tvůj tanec
Zhyne pekla kanec*

Tobiáš zraku drahého
Pozbyl v starosti
Lékaře dostal zběhlého
S velkou radostí
Oči mé jsou zaslepené
Marnosti lepem splepené
Budiž Rafaeli
K mému zdraví smělý

*Ó Michale můj rytíři
Meč již vytáhni
Ó věrných duší vartýři
Tě nevyhání
Žádná z tvé moci zchytralost
V tobě jest obrana stálost
Ved' milou mou ke mně
Přej hostinu ve mně*

Tak za mně se teď přimlouval
Můj Ženich milý
K mé pomoci vás namlouval
Pázata bílý
Tak vás jmenuji anjelé
K vám volám ó archanjelé
Slyšte mé žádosti
Čiňte mé žádosti

Častěji mně omámily
Těla krmičky
Mne poddanú stále měly
Tvé světe hříčky
Ach strážce můj žluč podávej
Mne metlám bičům oddávej
Tak bujnost mou splatím
Dluh všecek zaplatím

*Před tebou at' peklo běží
Jeho lámej brány
At' Lucifer sražen leží
Od božské rány
At' se tělo nevyplíná
Podej mu žluč místo vína
Skrz jeho šibalství
Pokutuj nedbalství*

Když můj Milý měl vyjít
Od Otce svého
A na tento svět přijít
Dle těla mého
Tu převeselou novinu
(aby lidskou setřel vinu)
Gabriel zvěstoval
Člověk se zradoval

Anjelé moji vůdcové
Ruce podejte
Nebeské svadby družbové
Mně Kristu dejte
S kterým bych se radovala
A na věky hodovala
V nebeském paláce
K té pomozte lásce

PÍSNĚ KRAMÁŘSKÉ

Jarmareční zpěváci u fotografa (konec 19. století)

Kapitola sama pro sebe jsou písňě kramářské, nejspíš první písňový projev, který vznikl přímo za účelem prodeje. Od nich tedy nejspíš můžeme datovat dnes tak osudné rozdělení hudby na „uměleckou“ a „spotřební“. Aby se písnička dala prodávat, musí ovšem mít podobu přivlastnitelné věci. Tu podmínku splňovaly kramářské písňě tím, že byly nejen zpívány, ale i vytištěny. Jejich šťastní majitelé si je mohli odnést domů a dopřát si znovu tu porci novinek či vzrušení, kterou je písňě ohromila na první poslech. Většinou byly kramářské písňě tištěny bez not, jen s odkazem na nápěv tehdy známý. Tu zvyklost jsme si vyložili tak, že jejich autorům neležela tolik na srdci organická jednota slovesně-hudebního tvaru, jako spíš projev zpěvem amplifikovaný a nadto zřetelně odlišený od pokřiku ostatních trhvců. A protože se nám nezdá rozhodující, zda je text ušit na hotovou a kdykoli zase použitelnou melodii, nebo naopak melodie na hotový a kdykoli zase použitelný text, dovolujeme si k několika kramářským textům nabídnout nápěv, jejich jazykem řečeno „obzvláštní notu“ namísto melodie dávno ztracené. Jsou to: *Příkladná písňě o smrti člověka, Písňě nová o zemských jabkách, Nová písňě mládencům a pannám, Světská písňě mládencům a pannám, další Nová písňě mládencům a pannám, Truchlivé přemýšlování mládence, Příkladná písňě o jednom mláďenci se smrtí se domlouvajícím, Nová písňě všem bohatým rodičům, Nová písňě o překrutném vrahu a Nová písňě o vražděném činu.*

Příkladná písňě o smrti člověka

všem světa milovníkům k moudrému povážení nestálosti života vydaná

Vytištěno v Hoře Kutný

Stůj na roz - kaz mé ja - sno - sti Po - kloň se ve - le - bno - sti
nad slun - ce ry - chlej - ší nad Tur - ka u - krut - něj - ší
roz - kaz pa - pež řím - ský kla - de do - lů in - fu - lu

Ne - vím proč jsem já u li - dí v ta - ko - vé o - škli - vo - sti
Vše - cko pře - de mnou tře - se se i ten ptá - ček nej - men - ší
Cí - sa - řo - vé i krá - lo - vé sme - knou z hla - vy ko - ru - nu

Já jsem pa - ní svě - ta to - ho Zná - m člo - vě - ka kaž - dé - ho
Lva sil - né - ho zu - ři - vé - ho jak sla - bou mu - šku sra - zím
Dá - ma pri - vi - le - go - va - ná žád - né - ho se ne - bo - jím

Jak mla - dé - ho tak sta - ré - ho Ne - bo - jím se žá - dné - ho
Ti - sí - ckrát sto ti - síc voj - ska v o - ka - mže - ní po - ra - zím
Žád - né - mu se ne - pod - dá - vám a před kaž - dým ob - sto - jím

Fine 1, 2. **Já jsem Na můj**

3. H7 E mi H7 E mi H7 E mi
 Pad-nou pa-pe-ži Kar-di-ná-lo-vé Ja-sní cí-sa-ři Pa-tri-ar-cho-vé
 H7 E mi H7 D7 G
 Moc-ní krá-lo-vé i bi-sku-po-vé Pad-nou se-dlá-ci i mo-nar-cho-vé
 D7 G D7 G D7
 Pad-nou dvor-ští ú-řed-ní-ci Pí-sa-ři i hejt-ma-no-vé Pad-ne ka-prál i
 G D7 H7
 o-br-ští Je-ne-rál Mar-šá-lo-vé Ve dne

Ve dne v noci vojnu držím Ukrutně lid morduji
 Jak na moři tak na zemi i v horách zvěř poluji
 Můj meč ostrý matkám děti při prsech rozsekává
 Pardonu ani v životě mateřském jim nedává

Vojska která já verbuji žádný spočíst nemůže
 Aritmetické umění v tom mu nic nepomůže
 Můj buben po celém světě slyšet v uších každého
 Potřebuji k mej armádě velkého i malého

Běda tomu když čas přijde velkého bojování
 Kdo se neví mustrovati nebude smilování
 Na dvě strany rozdělení bude vojska hojného
 Musí každý jít do pole Nemine to žádného

Padnou doktoři Filosofové
 Z moře potvoři Z nebe orlové
 Panny s mládenci i poustevníci
 Židi Křesťani Moslemínové
 Padne Luther i Kalvín i Cvingli
 A padne i Hus
 Padne Machomet Akvinský Tomáš
 Ireneus

Snad si myslíš pane vzácný že přede mnou obstojíš
 Pravíš že se v pevném zámku neb na hradě nebojíš
 Bys celý svět daroval hned musíš na vojnu jíti
 Neb mne sám Syn Nejvyššího musil poddaným býti

Trubač můj jest anjel boží - když on začne troubiti
 V oudolí Jozafatovém musíš se postaviti
 Já na mojim bílém koni také se tam najít dám
 Aby mi žádný nechybil z registru je spočítám

Ty který tu zpíváš nyní s tvojmima posluchači
 Měj se na pozoru Má ruka ti oči zatlačí
 Snad ještě dnes aneb zejtra pustím svůj meč na tebe
 Nevím kterou cestou půjdeš - do pekla neb do nebe

Subjektem závěrečné „morálky“ bývá básník sám. Nelze tedy říci, že v takových písních zpěvák prostě představuje nějakou osobu, na druhé straně však řeč osoby je zpěvákem pronášena. Ještě složitější situace nastává, oslovuje-li osoba zpěváka jako v písni *Stůj na rozkaz mé jasnosti /.../*, jejímž subjektem je smrt a jejíž poslední sloka zní: *Ty, který tu zpíváš nyní / s tvojmima posluchači, / měj se na dobrém pozoru, / má ruka tě zatlačí! / Snad ještě dnes aneb zejtra / pustím svůj meč na tebe, / nevím, kterou cestou půjdeš, / do pekla neb do nebe.* Subjekt dosud jednotný se zde náhle roztupuje v „já“ a „ty“. Vysvětlení tohoto jevu je třeba hledat ve spojení textu s obrazy: smrt, která zde mluví, je jen do jisté míry představována zpěvákem, přesněji řečeno, zpěvák je nositelem toliko její řeči, kdežto ostatní její znaky jsou na obraze. Toto rozdělení znaku postavy mezi dva nositele je uvedenými postupy silně aktualizováno: smrt z obrazu oslovuje zpěváka, ovšem ústy právě tohoto zpěváka. /.../

Jiří Veltruský: Kramářské písně a dramata (1941)

Rejstřík autorů

- Antoš, Jan 178
- Bečák, Tomáš (1813–1855) 168
- Blahoslav, Jan (1523–1571) 78, 79
- Božan, Jan Josef (1644–1716) 162–165
- Bridel, Fridrich (1619–1680) 140–145
- Čapek, Jan (zemřel po 1429) 59
- Dačický z Heslova, Mikuláš (1555–1626) 84
- Gallaš, Josef Heřman Agapit (1756–1840) 106, 107
- Hais, František (1818–1899) 198
- Hlaváček, František Josef (1853–1937) 227
- Holan Rovenský, Karel (1644–1718) 168
- Hukal, Josef (1794–1867) 184
- Hus, Jan (asi 1371–1415) 20
- Jan z Jenštejna (1350–1400) 21
- Jirák Jaroměřský, Karel 229
- Jodas, Josef (1828–1906) 201
- Jurkovič, Pavel (nar. 1933) 67
- Kadlinský, Felix (1613–1675) 146
- Kašpar, Ludvík Bohumil (1837–1901) 79
- Kníže, František Max (1784–1840) 184
- Komenský, Jan Amos (1592–1670) 87, 89–99
- Kunvaldský, Matěj (1442–1500) 64
- Liberda, Jan (1700–1742) 100
- Lomnický z Budče, Šimon (1552–1623) 80, 81
- Michna z Otradovic, Adam (1600–1676) 104–136
- Motěšický, Kašpar (1651–1689) 99
- Pecka, Josef Boleslav (1849–1897) 226
- Plaček, Jan Tadeuš 212
- Rohlíček, Jan 225
- Rozeplut ze Švarcenbachu, Jan (zemřel 1602) 139
- Sáva, učedník Cyrila a Metoděje 7
- Sedláček, Josef Vojtěch (pseud. Veverka) 182
- Scheffler, Johann (1624–1677) 100
- Spee von Langenfeld, Friedrich (1591–1635) 145, 146
- Svoboda, Jan (1852–1920) 170
- Šnajdr, Karel Sudimír (1766–1835) 217
- Šteyer, Matěj Václav (1630–1692) 141, 158–160
- Šváb Malostranský, Josef (1860–1932) 203
- Třanovský, Jiří (1592–1637) 77
- Vančura, Dušan (nar. 1937) 83
- Vokoun Pražský, Tobiáš 101
- Volný, Jiří (nar. 1644) 209
- Weis, Karel (1862–1944) 81
- Záviš ze Zap, mezi léty 1360–1411 46

Obsah

Slovem i srdcem / 7		Nuž křesťané viery pravé / 59	
KRLEŠ	11	RENASANČNÍ PÍSNĚ	61
Hospodine pomiluj ny / 13		Narodil se Kristus Pán / 63	
Svatý Václave / 15		Radujme se společně / 64	
Buoh všemohúci / 16		Smrt se blíží každému / 65	
Navščev nás Kriste žádúci / 17		Léto chvíle této / 66	
Doroto panno čistá / 18		Věj větříčku / 67	
Jesukriste štědrý kněže / 20		Elško milá srdečná / 67	
O neposkvrněném početí / 21		Jižt mi pan Zdeněk z Konopiště jede / 67	
Pláči mému hodina (Planctus Panny Marie) / 22		Čížku ptáčku zeleného peří / Modulemur die hodierna / 68	
Ad honorem et decorem / Na čest Panně / 24		Když jasná denice vzhodí / Dum iubar astris oritur / 69	
O quantum sollicitor / Nepokoj / 25		Vij mi věnec Haničko milá / 70	
Vstal jest Buoh z mrtvých svú mocí / 26		Hej nejezd' Marku utoneš / 70	
Vizmež pacholíčka / 27		Veselme se křesťané / 71	
Ježíš náš Spasitel / 28		V zármutku svém / 72	
Dietky mladé i staré / 29		Vstal jest této chvíle / 74	
Stalať se jest věc divná / 30		Zvěstujem vám radost / 75	
Danielis prophesia / 31		Vigilanter melodum / Probudme se křesťané / 76	
Dies est leticie / Nastal nám den veselý / 32		Aj jak miji kvapným letem / 79	
MASO V ZELÍ	33	O prorokyni Sybile / 80	
Detrimentum pacior / 35		Noc temnou přečkavše / 81	
Tajná žalost / 35		Kohout zpívá hlasem / 81	
In taberna / 36		Písnička příkladná / 82	
V hospodě / 37		U Karlova Týna / 83	
Já byla dívka jako květ / 38		Lugit Bohemia / 84	
Sed' vem přišel mistr Ypokras / 39		JAN AMOS KOMENSKÝ	
Andělíku rozkochaný / 40		A JEHO BRATRŮ	85
Dřevo se listem odievá / 41		K Bohu Duchu svatému o tři hlavní ctnosti / 87	
Otep myrry / 42		Za dar života ctného ku Pánu Ježíši / 89	
Stratilať jsem milého / 44		Modlitba za pokoru / 90	
Noci milá / 44		Zbloudil-lis kdo navrat' se / 91	
Závišova píseň / 46		O proměnách světa a církve / 92	
V Strachotině hájku / 48		Dítkám křesťanským / 93	
Žákovská koleda / 50		V čas jarní / 93	
Carmina amorosa / 50		Modlitba za dešť v čas sucha / 94	
HUSITSKÉ PÍSNĚ	51	Povstana a stroje se / 95	
O pravdě / 52		Spi mé milé poupě / 95	
Ó svolanie konstanské / 54		Život náš na světě jen pout / 96	
V naději Boží mistr Hus Jan / 55		Cožpak člověku prospěje / 97	
Povstaň povstaň Veliké Město pražské / 56		Žehnání se duše věrné s světem / 98	
Ktož jsú Boží bojovníci / 57		Za ducha modliteb a pokorných proseb / 99	
Dietky v hromadu se senděme / 58			

- Písnička tužebná v melancholii a zármutku
postaveného křesťana / 100
- Lásko / 101
- Bůh jest svatyně vyhnaných / 102
- ADAM MICHNA Z OTRADOVIC,
JINDŘICHOHRADECKÝ ETC. 103
- Vánoční noc / 106
- Svatební / 106
- Při kolíbání dítěte / 107
- Vánoční roztomilost / 109
- Vánoční vinšovaná pošta / 110
- Vánoční hospoda / 111
- Panenské Alžběty navštívení / 112
- Mariánská denice / 113
- Tužebné pobožně umírajícího melankolie / 114
- Neskončená věčnost / 115
- Anjelské přátelství / 117
- Svádební věneček / 118
- Den svádební / 119
- Domácí vojna mezi duší a tělem / 121
- Nebeský slavíček k chvále Boží
sladce propěvující - divné Boží narození / 124
- Zvání všeho stvoření k slavnosti
Nejsvětějšího jména Ježíš / 125
- O svatě Zuzaně z Starého Zákona / 126
- (Jiná) o vzkříšení Páně / 127
- Píseň času májového / 128
- Vítání svatého Ducha do srdce / 130
- Outočiště bídnych / 131
- Srovnání naše vůle s Božskou
zvláště před smrtí / 132
- Vzdychání duše v očištění / 134
- Pohrzení pomíjejícího světa / 136
- SLAVIČEK, ZDOROSLAVIČEK
A K SLEPICI KUŘÁTKA 137
- Divné boží narození / 139
- Vítání pustin a hor svatoivanských / 140
- Kde tak rychle jdeme / 141
- Když panna / 142
- Veselé vánoční hody / 143
- Ovce ztracená / 144
- Plavba do Japonie / 145
- Zdoro- aneb duchovní slaviček / 146
- Úvod ke knížce zvané Zdoroslaviček / 147
- Píseň milostná nevěsty Ježíšové v podletí / 148
- Plesání křesťanské duše
po přemoženém smutku / 150
- Kratičké jednání o volu a oslu
jesle Páně zahřívajících / 151
- Nevěsta Ježíšova vychvaluje Boha
při zpěvu ptactva / 152
- Píseň o mukách pekelných / 155
- Ó podvodná světa krásno / 158
- Ó Bože můj ó láska má / 159
- Jak růže krásná z Jericha / 160
- Duchovní minuet / 160
- Bud' pochválen navěky Bůh Otec i Syn i svatý
Duch / 162
- Proč ten lstivý svět panuje / 163
- Kde jsi kde jsi láska má / 164
- Blahoslavená Panno Matko milosti / 165
- Zdrávas Královno důstojná Panno / 166
- Sedmero tvých radostí / 167
- Podvečer tvá čeládka / 168
- Vím já jediný stromeček / 170
- PÍSNĚ KRAMÁŘSKÉ 173
- Příkladná píseň o smrti člověka / 174
- Píseň nová o zemských jabkách / 176
- Špásovní novina v píseň uvedená
o sedlské svobodě / 178
- Novina jistá a pravdivá o jednom vojáku / 180
- Tak to chce tento svět / 182
- Nová píseň mládencům a pannám / 183
- Břetislav / 184
- Světská píseň mládencům a pannám / 185
- Nová píseň mládencům a pannám / 186
- Truchlivé přemýšlování mládence kterýž
do stavu manželského vstoupiti hodlá / 188
- Příkladná píseň o jednom mláďenci se smrtí se
domlouvajícím / 190
- Nová píseň všem bohatým rodičům
na světlo vydaná / 192
- Nová píseň o rytířích z Blaníku / 193
- Vojenská píseň o jednom císařském husaru / 194
- Nová píseň o přeukrutném vrahu
na Jeho Jasnost Císaře pána / 195
- Pravdivý příběh který se stal v městě Mohuči
roku tohoto / 196
- Píseň o pruské bitvě svedené mezi Hradištěm
a Jičínem v roku 1866 / 197
- Truchlozpěv nad smrtí našeho milovaného
otce a historiografa českého Františka
Palackého / 198
- Nová píseň o hrozném zfalšování
starých památek / 200

Nová píseň o vražedném činu / 201	Poslouchejte poutníčkové / 220
Truchlivá píseň o dvou nešťastných milencích / 203	Kdybych byl slavíčkem / 221
Pohnutlivá písnička o jednom přeukrutném Lajbrhauptmanovi don Špagátu / 205	Píseň o robotě / 222
VARHANY CHRÁMOVÉ I DĚLNICKÉ. 207	Poslechněte drahé duše / 223
O vrabečkovi / 209	Píseň historická o Janu Husovi / 224
Když jsem byl mládencem / 210	Rolník u Králového Hradce / 225
Včera mi svítilo slunečko / 211	Kdo zlato vydobývá / 226
Ó marijánko rozmilá / 211	Zapějme muži podsvětí / 227
Potěšitelné jaro / 212	Když jest Pán Bůh vznešený svět stvořil / 228
Smutně vale vám Pražané / 214	Český stát / 229
Přídavek k paměti / 215	Summary / 231
Tehdáž zmizel čas života mého / 216	Bibliografie / 232
Kdybych já byl / 217	Rejstřík autorů / 236
Tisíckráté pozdravujem tebe / 218	